

dört yıla indirildi. Mart 1924'te toplanan kurucu meclis ülkede parlamenter sisteme geçiş yönünde bazı düzenlemeler yaptı. Sert eleştirilere rağmen İngiltere ile yapılan antlaşma onaylandı ve kabul edilen organik yasa ile devlet sistemi düzenlendi. Türkiye ile Irak arasındaki sınır 5 Haziran 1926 tarihinde imzalanan Ankara Antlaşması'yla belirlendi. Aynı yıl Bağdat'ta toplanan parlamentoyu kuran Kral Faysal ülkesini bağımsızlığa götürecektir faaliyetleri hızlandırdı. 30 Haziran 1930'da İngiltere ile imzaladığı yeni bir antlaşma ile de Irak'ın bağımsızlığına kavuşmasını sağladı. 3 Ekim 1932'de ülkesinin Milletler Cemiyeti'ne kabul edilmesini temin eden Faysal, İngiltere'ye giderken uğradığı İsviçre'nin Bern şehrinde 8 Eylül 1933 tarihinde kalp sektesinden öldü. Cenazesi Bağdat'a getirilerek burada defnedildi. Yerine oğlu Gâzi Irak kralı oldu.

BİBLİYOGRAFYA :

Arabistan Boundaries: Primary Documents 1853-1957 (nşr. R. Schofield — G. Blake), Oxford 1988, II, 157-169, 172; Fevzi el-Kavukci, *Müzekkerât 1912-1913*, Beyrut, ts., I, 61-64, 95, 139; Emîn er-Reyhânî, *Faysal el-Evvel*, Beyrut 1353/1934; Zirikî, *el-A'âm*, V, 372-373; Abdullah b. Hüseyin, *Müzekkerâtı*, Kudüs 1945, s. 125, 132, 167-168, 173; T. E. Lawrence, *Seven Pillars of Wisdom*, Bucks 1965, tür.yer.; E. Monroe, *Phily of Arabia*, London 1973, s. 81, 104-125; Ömer Kürkçüoğlu, *Osmanlı Devleti'ne Karşı Arap Bağımsızlık Hareketi 1908-1918*, Ankara 1982, s. 207-208, 246; Yusuf el-Hakîm, *Sûriye ve'l-'ahdi'l-Faysalî*, Beyrut 1986; Emin Saîd, *eş-Şevretü'l-'Arabiyyetü'l-kübrâ*, Kahire, ts., I, 105-116; II/1, s. 1-84, 118-211; III/2, s. 99-107; S. H. Longrigg, "Faysal I", *EI²* (İng.), II, 872.

MUSTAFA L. BİLGE

FAYSAL II

(فيصل الثاني)

(1935-1958)

Irak kralı
(1939-1958).

Hâşimî ailesindedir. Bağdat'ta doğdu. Büyük dedesi, Arap bağımsızlık hareketinin önde gelen isimlerinden Mekte Emîri Şerîf Hüseyin'dir. Babası Gâzi'nin bir kazada ölümü üzerine küçük yaşta tahta çıktı (1939). 1939-1953 yılları arasında henüz reşid olmadığından krallık yetkileri, kısa kesintiler dışında aynı aileden Abdülilâh tarafından kullanıldı. Tahta geçtiği yıl başlayan II. Dünya Savaşı'nda Irak İngiltere'nin yanında yer aldığı halde hükümet içinde Almanya ta-

rafını tutanlar olduğu için görüş ayrılığı belirdi. Ordu, Kral Faysal'ın vasisi olan Abdülilâh'ı yurt dışına göndererek onun yetkilerini devraldı ve nâibler meclisini toplayarak Şerîf Şeref'i krala vasi tayin etti. Bir müddet sonra İngiltere ile yeni bir antlaşma yapılarak eski vasi Abdülilâh tekrar görevine döndü. 1941 yılında Reşid Ali tarafından başlatılan ihtilâlden sonra Kral Faysal tahsilini tamamlamak üzere İngiltere'ye gönderildi. 1943'te anayasada yapılan bir değişiklikte krala gerektiğinde başbakanı değiştirme yetkisi verildi. 1948'de İngiltere ile Portsmouth Antlaşması imzalandı. 1937'de imzalanan Sâdâbâd Pakti'nden ayrı olarak Sovyetler'e karşı bölgeyi korumak ve Batı dünyasını desteklemek amacıyla Türkiye'nin de aktif rol aldığı bir savunma hattı oluşturmaya çalışıldı. Faysal bu maksatla Türkiye'yi ziyaret etti ve bunun sonucunda Bağdat'ta 24 Şubat 1955'te iki ülke arasında Bağdat Pakti'nin özünü oluşturan bir antlaşma imzalandı. Bu antlaşmaya sonradan İran, Pakistan ve İngiltere'nin de katılmasıyla ittifakın tabanı genişledi. 1958 Şubatında Ürdün Kralı Hüseyin b. Tallâl ile müştereken Arap Federasyonu'nu kuran Kral Faysal aynı yılın mayıs ayında bu federasyonun başkanı oldu. Ancak temmuz ayında vuku bulan bir ihtilâl sonucunda öldürüldü. İhtilâli gerçekleştiren Abdülkerîm Kâsım tarafından Batılılar'ın isteklerine fazla boyun eğdiği ileri sürülerek suçlanan Irak'ın üçüncü ve son kralı Faysal ile birlikte, Osmanlı Devleti'ne karşı bağımsızlık hareketine girişen Şerîf Hüseyin'in bağlı olduğu Hâşimî sülâlesi Hicaz ve Suriye'nin ardından Irak'ın idaresinden de çekilmiş oluyordu. II. Faysal'ın komşuları ile kurduğu Bağdat Pakti diğer Arap ülkelerini de harekete geçirmiş, Mısır ve Suriye'nin bir araya gelerek 1958'de Birleşik Arap Cumhuriyeti'ni kurmalarda rol oynamıştır.

II. Faysal

BİBLİYOGRAFYA :

S. H. Longrigg, *Iraq; 1900 to 1950*, London 1953, s. 276, 280, 307, 344-345; a.m.f., "Faysal II", *EI²* (İng.), II, 872; G. L. Harris, *Iraq*, New Haven 1958, s. 92-101; Salih Tuğ, *İslam Ülkelerinde Anayasa Hareketleri*, İstanbul 1969, s. 302; Enver el-Hatîb, *el-Mecmû'atü'd-düstûriyye*, Beyrut 1971, s. 326 vd., 364-383; Ahmed Serhal, *en-Nüzumü's-siyâsiyye ve'd-düstûriyye fî Lübnân ve'd-düveli'l-'Arabiyye*, Beyrut 1980, s. 312-315; İsmâil Yâğî, *Hareketü Reşid 'Alî el-Geylânî*, Beyrut, ts., tür.yer.; "Faysal II.", *TA*, XVI, 183.

MUSTAFA L. BİLGE

FAYSAL b. ABDÜLAZİZ

(فيصل بن عبدالعزيز)

(1906-1975)

Suudi Arabistan kralı
(1964-1975).

Kasım 1906'da Riyad'da doğdu. Suudi Arabistan'ın kurucusu Abdülaziz b. Suûd'un oğludur. Geleneksel bir eğitim gördü. 1919 yılında on üç yaşında iken babası tarafından I. Dünya Savaşı'nın galiplerinden olan İngilizler'i tebrik etmek üzere diplomatik bir heyetle İngiltere'ye gönderildi. Burada bir süre kaldı, aldığı özel derslerle İngilizce ve Fransızca öğrendi. Babasının Şerîf Hüseyin'i yenerek Hicaz bölgesini ele geçirmesinden sonra Hicaz emirliğine (1926) ve ardından Dışişleri bakanlığına getirildi (1930). Suudi Arabistan Krallığı ilân edildiğinde (23 Eylül 1932) başbakan olarak tayin edilen Faysal'a çeşitli bakanlıkların ve emirliklerin sorumluluğu verildi. 1935'te Meclisü'ş-şûrâ'nın başkanlığını da üstlendi ve Dışişleri bakanı sıfatıyla sık sık yurt dışı gezilerine çıkarak pek çok yerde ülkesini temsil etti; bu arada Birleşmiş Milletler'in kuruluşunun gerçekleştirildiği San Francisco Konferansı'na da katıldı (25 Nisan-26 Haziran 1945) ve Suudi Arabistan adına bildiriyi imzaladı. 9 Kasım 1953 tarihinde veliht ilân edildikten sonra ağabeyi Suûd'un krallığı zamanında da başbakanlık ve dışişleri bakanlığı görevlerini sürdüren Faysal 23 Mart 1964'te kral nâibliğine, 2 Kasım 1964'te Suûd'un görevden alınması üzerine krallığı getirildi.

Faysal krallığı döneminde başarılı bir yönetim sergiledi. Suudi Arabistan'ın içte ve dışta birçok meselesini çözerek milletlerarası alanda sözü dinlenir bir devlet haline gelmesini sağladı. Komşu ülkelerle olan sınır anlaşmazlıklarını halletti. 1973 Arap-İsrail Savaşı'nda Mısır ve Suriye'yi malî yönden destekledi. Savaşın sonra petrol ihrâç eden Arap ül-